Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
ATHANASIOS RANTOS
prednesené 2. júna 2022 [1]

Vec C-470/20

AS Veejaam,
OÜ ESPO
proti
AS Elering

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Riigikohus (Najvyšší súd, Estónsko)]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Článok 108 ods. 3 ZFEÚ – Nariadenie (EÚ) 2015/1589 – Článok 1 písm. c) – Pomoc poskytovaná členskými štátmi – Podpora na energiu z obnoviteľných zdrojov – Spoločnosti vyrábajúce elektrickú energiu z obnoviteľných vodných zdrojov, ktoré získali podporu na energiu z obnoviteľných zdrojov za elektrickú energiu vyrobenú ich vodnými generátormi – Stimulačný účinok pomoci požadovanej po začatí prác súvisiacich s projektom“

I. Úvod

1. Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 108 ods. 3 ZFEÚ, článku 1 písm. c) nariadenia (EÚ) 2015/1589 [2], ako aj bodu 50 usmernenia o štátnej pomoci v oblasti ochrany životného prostredia a energetiky na roky 2014 – 2020 (ďalej len „usmernenie z roku 2014“) [3].

2. Tento návrh bol podaný v rámci sporov medzi dvoma výrobcami energie z obnoviteľných zdrojov, a to spoločnosťami Veejaam a Espo (ďalej len „žalobcovia“), a Elering, estónskym orgánom povereným poskytovaním pomoci na energie z obnoviteľných zdrojov, ktoré sa týkajú žiadostí o vyplatenie pomoci na energie z obnoviteľných zdrojov stanovenej estónskou právnou úpravou, ktoré podali uvedené spoločnosti.

[1] Jazyk prednesu: francúzština.

[2] Nariadenie Rady z 13. júla 2015 stanovujúce podrobné pravidlá na uplatňovanie článku 108 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (Ú. v. EÚ L 248, 2015, s. 9).

[3] Ú. v. EÚ C 200, 2014, s. 1.

II. Právny rámec

A. Právo Únie

3. Článok 1 nariadenia 2015/1589, nazvaný „Vymedzenie pojmov“, stanovuje:

„Na účely tohto nariadenia platia nasledujúce vymedzenia pojmov:

…

b) ‚existujúca pomoc‘ je:

i) bez toho, aby boli dotknuté… dodatok k prílohe IV k aktu o pristúpení… Estónska,… každá pomoc, ktorá existovala pred nadobudnutím platnosti ZFEÚ v príslušných členských štátoch, to znamená schémy pomoci a individuálna pomoc, ktoré boli zavedené pred nadobudnutím platnosti a sú uplatniteľné aj po nadobudnutí platnosti ZFEÚ v príslušných členských štátoch;

ii) schválená pomoc, to znamená schémy pomoci a individuálna pomoc, ktoré boli schválené Komisiou alebo Radou;

iii) pomoc, ktorá sa považuje za schválenú podľa článku 4 ods. 6 nariadenia (ES) č. 659/1999 [4] alebo článku 4 ods. 6 tohto nariadenia alebo pred nariadením (ES) č. 659/1999, avšak v súlade s týmto postupom;

…

c) ‚nová pomoc‘ je každá pomoc, to znamená schémy pomoci a individuálnu pomoc, ktorá nie je existujúcou pomocou vrátane úprav existujúcej pomoci;

…“

4. V bodoch 49 a 50 usmernenia z roku 2014 sa stanovuje:

„49. Pomoc v oblasti životného prostredia a energetiky sa môže považovať za zlučiteľnú s vnútorným trhom len vtedy, ak má stimulačný účinok. Stimulačný účinok nastane, keď pomoc podnieti príjemcu, aby zmenil svoje správanie tak, aby sa zvýšila úroveň ochrany životného prostredia alebo aby sa zlepšilo fungovanie trhu s bezpečnou, cenovo prijateľnou a udržateľnou energiou, čo je zmena správania, ku ktorej by sa neodhodlal bez uvedenej pomoci. Pomoc nesmie slúžiť ako dotácia na náklady na činnosť, ktoré by podniku vznikli v každom prípade, a nesmie slúžiť na kompenzáciu bežného obchodného rizika spojeného s hospodárskou činnosťou.

50. Komisia sa domnieva, že pomoc nemá stimulačný účinok na príjemcu vo všetkých prípadoch, v ktorých sa projekt začal realizovať ešte predtým, než príjemca podal žiadosť o pomoc vnútroštátnym orgánom. V takých prípadoch, keď príjemca začne realizovať projekt pred podaním žiadosti o pomoc, žiadna pomoc poskytnutá na daný projekt sa nebude považovať za pomoc zlučiteľnú s vnútorným trhom.“

[4] Nariadenie Rady z 22. marca 1999 ustanovujúce podrobné pravidlá na uplatňovanie článku 93 Zmluvy o ES (Ú. v. ES L 83, 1999, s. 1; Mim. vyd. 08/001, s. 339).

5. Európska komisia v rozhodnutí z 28. októbra 2014 o schéme pomoci v prospech elektrickej energie vyrábanej z obnoviteľných zdrojov a účinnej kogenerácie (štátna pomoc SA.36023) [5] (ďalej len „rozhodnutie z roku 2014“) konštatovala, že estónska schéma pomoci je zlučiteľná s článkom 107 ods. 3 písm. c) ZFEÚ, hoci porušuje povinnosť stanovenú v článku 108 ods. 3 ZFEÚ.

6. Európska komisia v rozhodnutí zo 6. decembra 2017 o zmenách estónskej schémy pomoci v prospech obnoviteľných zdrojov energie a kogenerácie (štátna pomoc SA.47354) [6] (ďalej len „rozhodnutie z roku 2017“) konštatovala, že Estónsko vykonalo zmeny schémy pomoci, ktorá bola predmetom rozhodnutia z roku 2014 v rozpore s článkom 108 ods. 3 ZFEÚ, a rozhodla, že schéma pomoci vyplývajúca z uvedených zmien je zlučiteľná s vnútorným trhom (článok 107 ods. 3 ZFEÚ).

B. Estónske právo

7. Ustanovenia § 59, § 59[1] a § 108 elektrituruseadus (zákon o trhu s elektrickou energiou) (*Riigi Teataja z* 30. júna 2015, ďalej len „ELTS“) stanovujú:

„§ 59. Pomoc

(1) Výrobca má právo získať pomoc od prevádzkovateľa prenosovej sústavy:

1. na výrobu elektrickej energie z obnoviteľného zdroja s použitím výrobného zariadenia, ktorého čistý výkon nepresahuje 100 MW,

…

§ 59[1] Podmienky pomoci

(1) Získanie pomoci uvedenej v článku 59 tohto zákona podlieha týmto podmienkam:

1. elektrickú energiu vyrába výrobné zariadenie, ktoré spĺňa požiadavky tohto zákona a sieťového kódexu,

…

(2) Výrobca nemá nárok na pomoc:

…

4. ak výrobca nemá potrebné environmentálne povolenia na výrobu elektrickej energie alebo nedodržiava podmienky spojené s týmito povoleniami,

(3) Žiadosť uvedená v článku 59 ods. 2 tohto zákona musí obsahovať údaje o výrobných zariadeniach, údaje požadované právnymi predpismi na získanie pomoci a informácie požadované prevádzkovateľom prenosovej sústavy…

…

[5] Ú. v. EÚ C 44, 2015, s. 2.

[6] Ú. v. EÚ C 121, 2018, s. 7.

Článok 108. Obdobie oprávnenosti pomoci

(1) Podporu uvedenú v § 59 ods. 1 bodoch 1 až 4 tohto zákona možno vyplatiť v lehote 12 rokov od začatia výroby…

…

(3) Vyššie uvedený deň zodpovedajúci začatiu výroby je deň, keď príslušné výrobné zariadenie po prvý raz dodá elektrickú energiu do sústavy alebo prostredníctvom priameho vedenia.

…“

III. Spory vo veci samej, prejudiciálne otázky a konanie na Súdnom dvore

8. Žalobkyne sú dve spoločnosti, ktoré dostali štátnu pomoc na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov v Estónsku.[7] Po výmene výrobných zariadení, na ktoré pôvodne získali túto pomoc,[8] podali tieto spoločnosti nové žiadosti o poskytnutie štátnej pomoci,[9] ktoré Elering zamietol z dôvodu, že nespĺňajú podmienky stanovené schémou štátnej pomoci pre energie z obnoviteľných zdrojov (ďalej len „dotknutá schéma pomoci“). Táto schéma totiž stanovila, že dotknutá pomoc sa môže vyplatiť jednak len na elektrickú energiu vyrobenú úplne novým výrobným zariadením, a jednak na podporu vstupu nových subjektov na trh, a nie na trvalú podporu výrobcov elektrickej energie.

9. Žalobkyne preto podali proti rozhodnutiam orgánu Elering žaloby na Tallina Halduskohus (Správny súd Tallin, Estónsko). Tento súd rozhodnutiami z 10. októbra a 27. októbra 2017 uvedené žaloby zamietol. Predmetné spoločnosti sa proti týmto rozhodnutiam odvolali na Tallina Ringkonnakohus (Odvolací súd Tallin, Estónsko). Po zamietnutí uvedených odvolaní rozhodnutiami z 27. júna a 15. novembra 2018 podali žalobkyne kasačný opravný prostriedok na Riigikohus (Najvyšší súd, Estónsko), vnútroštátny súd.

10. Tento súd nastoľuje po prvé otázku možnej existencie rozporu medzi rozhodnutiami z rokov 2014 a 2017 a usmernením z roku 2014 v súvislosti, pokiaľ ide o posúdenie stimulačného účinku pomoci na energiu z obnoviteľných zdrojov, ktorý stanovuje dotknutá schéma pomoci. V týchto rozhodnutiach totiž Komisia v skutočnosti pripustila, že žiadosť o poskytnutie pomoci možno podať aj po inštalácii príslušných výrobných zariadení, hoci podľa bodu 50 usmernenia z roku 2014 pomoc nemá stimulačný účinok vo všetkých prípadoch, keď príjemca zaslal svoju žiadosť o poskytnutie pomoci vnútroštátnym orgánom po začatí prác súvisiacich s projektom.

11. Po druhé uvedený súd uvádza, že v stanovisku, ktoré bolo vyžiadané od Komisie v priebehu konania vo veci samej na základe článku 29 ods. 1 nariadenia 2015/1589, Komisia konštatovala, že spoločnosť v situácii spoločnosti Veejaam, ktorá vykonala inštalačné práce na nových výrobných zariadeniach, aby splnila nové podmienky na získanie povolenia na využívanie vôd,

[7] Veejaam vyrábala elektrickú energiu vo vodnej elektrárni od roku 2001 do roku 2015 s pomocou dvoch výrobných zariadení s výkonom 100, resp. 200 kW. V rokoch 2001 až 2012 bola spoločnosti Veejaam vyplatená pomoc na energie z obnoviteľných zdrojov stanovená estónskou schémou pomoci, o ktorú ide vo veci samej. Espo vyrábala energiu vo vodnej elektrárni prostredníctvom turbíny s výkonom 15 kW. Od roku 2009 bola uvedená do prevádzky nová turbína s výkonom 45 kW. Spoločnosti Espo bola vyplácaná pomoc na energie z obnoviteľných zdrojov v období rokov 2004 až 2015.

[8] V roku 2015 vymenila Veejaam dovtedajšie výrobné zariadenia za nový turbínový generátor inštalovaný na starej priehrade elektrárne. Výsledné výrobné zariadenie tak bolo čiastočne nové v porovnaní s výrobným zariadením existujúcim v čase začatia výroby energie.

[9] V roku 2016 Veejaam poskytla orgánu Elering údaje o novom zariadení s cieľom získať pomoc na energie z obnoviteľných zdrojov. Espo tiež predložila v roku 2016 orgánu Elering žiadosť týkajúcu sa turbíny nainštalovanej v roku 2009.

nemá nárok na pomoc na energiu z obnoviteľných zdrojov. Keďže práce zamerané na dosiahnutie súladu s podmienkami stanovenými estónskou právnou úpravou mali byť vykonané v každom prípade, podmienka týkajúca sa stimulačného účinku pomoci nebola splnená, lebo tieto práce neplnili žiaden užitočný účel. Ten istý súd sa však zamýšľa nad tým, či sa tiež treba zaoberať dôvodom, ktorý viedol Veejaam k tomu, aby nainštalovala nové zariadenie. Vnútroštátny súd si tak kladie otázku, či by analýza týkajúca sa zlučiteľnosti štátnej pomoci v prejednávanej veci nemala zohľadniť aj skutočnosť, že bez vyhliadky na pomoc na energiu z obnoviteľných zdrojov by Veejaam bola nútená ukončiť výrobu elektrickej energie a že vzhľadom na túto okolnosť má dotknutá pomoc skutočne stimulačný účinok.

12. Po tretie sa tento súd zamýšľa nad procesnými dôsledkami porušenia článku 108 ods. 3 ZFEÚ Estónskou republikou v rámci vykonávania dotknutej schémy pomoci. Z rozhodnutia z roku 2014 totiž vyplýva, že Estónska republika stanovila dve schémy pomoci na energiu z obnoviteľných zdrojov. Na základe prvej schémy bolo možné poskytnúť pomoc len existujúcim výrobcom, ktorí začali s výrobou najneskôr do 1. marca 2013, pričom táto pomoc sa poskytla automaticky, pokiaľ boli splnené podmienky stanovené vo vtedy platnom zákone (ďalej len „pôvodná schéma“). Nová schéma stanovila, že od 1. januára 2015 výrobcovia, ktorí začali svoju výrobu po 1. marci 2013, mohli získať štátnu pomoc len v rámci súťažného ponukového konania (ďalej len „nová schéma“). Estónska republika však neprijala legislatívne opatrenia, ktoré by umožňovali zaviesť novú schému, a do roku 2017 pokračovala v uplatňovaní pôvodnej schémy, čím umožnila získať pomoc aj výrobcom, ktorí začali s výrobou po 1. marci 2013. Komisia preto vo svojom rozhodnutí z roku 2017 konštatovala, že Estónska republika porušila zákaz vykonávania štátnej pomoci stanovený v článku 108 ods. 3 ZFEÚ.

13. Vzniká tak otázka, či sa má vzhľadom na to, že sa naďalej pokračovalo v uplatňovaní pôvodnej schémy aj po pôvodne stanovenom dátume, kvalifikovať dotknutá pomoc ako „nová pomoc“ (ktorá sa uplatnila bez súhlasu Komisie), alebo ako „existujúca pomoc“, so zreteľom na rozlišovanie medzi týmito dvomi druhmi pomoci stanovenými v nariadení 2015/1589. Ak by Súdny dvor dospel k záveru, že ide o „novú pomoc“ a že predĺženie dotknutej pôvodnej schémy možno považovať za zákonné až po prijatí rozhodnutia z roku 2017, bolo by potrebné preskúmať, či žalobkyne mali právo na poberanie pomoci už od roku 2016, teda odo dňa, kedy požiadali o poskytnutie tejto pomoci.

14. Za týchto okolností Riigikohus (Najvyšší súd) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

„1. Majú sa pravidlá Únie v oblasti štátnej pomoci, najmä požiadavka stimulačného účinku upravená v bode 50 usmernenia z roku 2014, vykladať v tom zmysle, že schéma pomoci, ktorá výrobcovi energie z obnoviteľných zdrojov umožňuje, aby požiadal o vyplatenie štátnej pomoci po začatí prác na realizácii projektu, je v súlade s uvedenými pravidlami, ak vnútroštátny právny predpis každému výrobcovi, ktorý spĺňa zákonom stanovené podmienky, priznáva právo na poskytnutie pomoci a príslušnému orgánu v tomto ohľade neposkytuje nijakú mieru voľnej úvahy?

2. Je stimulačný účinok pomoci v každom prípade vylúčený, ak dôvodom na uskutočnenie investície, ktorá je podnetom na poskytnutie pomoci, bola zmena podmienok na vydanie environmentálneho povolenia, a to aj vtedy, ak by žiadateľ, tak ako v prejednávanom prípade, pravdepodobne ukončil svoju činnosť z dôvodu sprísnenia podmienok na vydanie takéhoto povolenia, keby nezískal štátnu pomoc?

3. Ide o novú pomoc v zmysle článku 1 písm. c) nariadenia [2015/1589] okrem iného aj s ohľadom na úvahy Súdneho dvora Európskej únie v rozsudku vo veci C-590/14 P (body 49 a 50), keď Komisia, tak ako v prejednávanom prípade, vyhlásila existujúcu schému pomoci, ako aj plánované zmeny rozhodnutím o štátnej pomoci za zlučiteľné s vnútorným trhom a štát okrem iného uviedol, že existujúcu schému pomoci bude uplatňovať len do určitého rozhodného okamihu, ak sa v uplatňovaní existujúcej schémy pomoci na základe platných právnych predpisov bude ďalej pokračovať aj po uplynutí rozhodného dňa?

4. Majú osoby s právom na poskytnutie prevádzkovej pomoci v prípade, že sa Komisia dodatočne rozhodla nevzniesť námietky proti schéme pomoci uplatňovanej v rozpore s článkom 108 ods. 3 [ZFEÚ], nárok požiadať o vyplatenie pomoci aj za obdobie pred rozhodnutím Komisie pod podmienkou, že vnútroštátne procesné ustanovenia takýto postup pripúšťajú?

5. Má bez ohľadu na právnu úpravu podľa článku 108 ods. 3 [ZFEÚ] právo na poskytnutie pomoci žiadateľ, ktorý v rámci schémy pomoci požiadal o pomoc na prevádzku a začal s realizáciou projektu spĺňajúceho požiadavky považované za zlučiteľné s vnútorným trhom, ešte v čase, keď sa schéma pomoci uplatňovala zákonným spôsobom, ale ktorý o poskytnutie štátnej pomoci požiadal až v čase, keď sa schéma pomoci predĺžila bez predchádzajúceho oznámenia Komisii?“

15. Písomné pripomienky predložili Elering, estónska vláda, ako aj Komisia. Títo účastníci konania a Espo tiež predniesli svoje vyjadrenia na pojednávaní, ktoré sa konalo 16. marca 2022.

IV. Analýza

A. Úvodné poznámky

16. Hneď na úvod poznamenávam, že prejednávaná vec zapadá do zložitého právneho a skutkového rámca, ktorý sa vyznačuje najmä existenciou niekoľkých schém štátnej pomoci, porušenia povinnosti zdržať sa konania (standstill obligation) stanovenej v článku 108 ods. 3 ZFEÚ a dvoch rozhodnutí, v ktorých Komisia nepodala proti týmto schémam námietky.

17. Poukazujem tiež na to, že prejudiciálne otázky, ktoré položil vnútroštátny súd, sa v určitých bodoch týkajú výkladu vnútroštátneho práva. Tento súd sa navyše pýta Súdneho dvora na určité skutočnosti, ktoré majú primárne skutkovú a skôr technickú povahu. Súdny dvor však nemá k dispozícii niektoré údaje potrebné na potvrdenie alebo vyvrátenie predbežných záverov uvedeného súdu. Vzhľadom na tieto skutočnosti bude preto úlohou vnútroštátneho súdu, aby urobil konečné posúdenie, a to na základe usmernenia, ktoré mu poskytne Súdny dvor.

18. V tejto súvislosti pripomínam, že ak je Súdnemu dvoru podaný návrh na začatie prejudiciálneho konania, jeho úlohou je predovšetkým objasniť vnútroštátnemu súdu pôsobnosť pravidiel Spoločenstva, aby tento súd mohol pristúpiť k ich správnemu uplatneniu na okolnosti veci, v ktorej rozhoduje, pričom Súdnemu dvoru neprináleží, aby sám vykonal toto uplatnenie, pretože nemá vždy k dispozícii všetky údaje, ktoré sú v tejto súvislosti nevyhnutné.[10]

19. Po uvedení týchto spresnení považujem za užitočné stručne opísať základné znaky estónskej schémy štátnej pomoci a hlavné aspekty rozhodnutí z rokov 2014 a 2017.

[10] Rozsudok z 21. júna 2007, Omni Metal Service (C-259/05, EU:C:2007:363, bod 15).

20. Estónska vláda zaviedla od roku 2003 rôzne znenia schémy pomoci s cieľom zvýšiť ich podiel na výrobe elektrickej energie v Estónsku.[11] Cieľom poskytnutej pomoci bolo predovšetkým kompenzovať rozdiel medzi výrobnými nákladmi a trhovou cenou v snahe podnietiť podniky, aby budovali zariadenia na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov.

21. V tejto súvislosti táto schéma pomoci stanovila, že výrobca môže za určitých podmienok získať od prevádzkovateľa sústavy pomoc na výrobu elektrickej energie z obnoviteľných zdrojov energie. Po prvé pomoc bola obmedzená na nových výrobcov vstupujúcich na trh, ktorí používajú určitý typ výrobných zariadení s vopred stanoveným výkonom. Po druhé výška pomoci nebola stanovená vo vzťahu k investičným nákladom prevádzkovateľa na inštaláciu výrobných zariadení, ale závisela od množstva vyrobenej energie z obnoviteľných zdrojov. Po tretie vyplácanie pomoci nebolo viazané na výrobcu energie, ale na výrobné zariadenie, takže ten istý výrobca v zásade mohol získať štátnu pomoc na niekoľko rôznych zariadení. Po štvrté uvedená schéma obmedzila obdobie, počas ktorého sa táto pomoc mohla vyplácať, na 12 rokov od začiatku výroby, teda od okamihu, keď výrobné zariadenie po prvýkrát odviedlo elektrickú energiu do siete.

22. Zdá sa pritom, že pochybnosti vnútroštátneho súdu týkajúce sa výkladu pojmu „začatie výroby“ sú do značnej miery hlavným dôvodom podania prejednávaného návrhu na začatie prejudiciálneho konania. Tento súd sa tak predovšetkým pýta, či sa má za „okamih začatia výroby“ v zmysle článku 108 ods. 3 ELTS považovať deň prvého začatia výroby v elektrárni, alebo či jednoduché nahradenie „výrobného zariadenia“ v tej istej elektrárni umožňuje usudzovať, že došlo k novému „začatiu výroby“. Uvedený súd sa tiež domnieva, že táto otázka úzko súvisí s výkladom pojmu „výrobné zariadenia“, na ktorý odkazuje estónsky zákon.[12]

23. Ak bude totiž odpoveď na prejudiciálne otázky závisieť od kvalifikácie týchto dvoch pojmov, ako uvádza vnútroštátny súd, treba poznamenať, že táto otázka vrátane otázky, či *k začatiu výroby* môže dôjsť aj vtedy, keď došlo k výmene len časti výrobného zariadenia, sa spravujú výlučne vnútroštátnym právom.[13]

24. Treba však zdôrazniť, že vnútroštátny súd je v rámci svojej miery voľnej úvahy povinný rešpektovať rozhodnutia z rokov 2014 a 2017. V tejto súvislosti poznamenávam, že hoci pojem *začatie výroby* nie je ako taký v týchto rozhodnutiach vymedzený, použil sa na stanovenie začiatku obdobia, počas ktorého sa spoločnosti môže poskytovať štátna pomoc na základe dotknutej schémy pomoci. Uvedené rozhodnutia tak obsahovali rôzne podmienky na poskytnutie pomoci, ktoré zahŕňali najmä podmienku, že celková dĺžka trvania pomoci nesmie presiahnuť 12 rokov od „začatia výroby“[14].

25. Ďalej by som chcel poukázať na to, že podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora rozsah povolenia poskytnutého rozhodnutiami Komisie v oblasti štátnej pomoci sa určí so zreteľom na schému pomoci oznámenú dotknutým členským štátom.[15] Treba tiež poznamenať, že relevantné

[11] Táto schéma nebola v čase pristúpenia Estónska kvalifikovaná ako „existujúca“ pomoc a Komisii bola oznámená až v priebehu roka 2014.

[12] Tento súd sa tiež domnieva, že bude musieť určiť, či pojem „výrobné zariadenia“ zahŕňa nielen turbínový generátor (t. j. súčasti, ktoré boli v tomto prípade nahradené), ale tiež nádrž a výpustný kanál.

[13] Podobne sú otázky týkajúce sa kvalifikácie výrobných zariadení, ktoré položil vnútroštátny súd, otázkami skutkovej povahy, ktoré môže vyložiť len vnútroštátny súd.

[14] Pozri odôvodnenia 62, 73, 109 a 111 rozhodnutia z roku 2014 a odôvodnenie 66 rozhodnutia z roku 2017.

[15] Rozsudok zo 16. decembra 2010, Kahla Thüringen Porzellan/Komisia (C-537/08 P, EU:C:2010:769, bod 44 a citovaná judikatúra).

ustanovenie návrhu zákona, a to § 108 ELTS, ktorý estónske orgány oznámili Komisii v rámci schémy pomoci schválenej rozhodnutím z roku 2014, nevyvoláva v tejto súvislosti žiadne pochybnosti. [16]

26. Vzhľadom na už vyššie uvedené sa na prvý pohľad zdá, s výhradou overení, ktoré musí vykonať vnútroštátny súd, že dotknutá schéma pomoci neumožňuje vyhovieť návrhom žalobkýň (a že Elering správne zamietol ich žiadosť). Zastávam teda názor, že rozhodnutia z rokov 2014 a 2017 sa majú vykladať v tom zmysle, že výmena výrobného zariadenia nevytvára „nový nárok“ na štátnu pomoc a v žiadnom prípade po nej nezačína nanovo plynúť obdobie 12 rokov, pre ktoré sa pomoc vypláca.

27. Treba poznamenať, že vnútroštátny súd sa svojou prvou a druhou otázkou zrejme pýta Súdneho dvora na zlučiteľnosť pôvodnej schémy s pravidlami Únie v oblasti štátnej pomoci, a teda na samotnú zákonnosť rozhodnutí z rokov 2014 a 2017.

28. Pritom treba spresniť, že žiadny z účastníkov konania vo veci samej nespochybnil zákonnosť vyššie uvedených rozhodnutí Komisie, resp. všeobecnejšie oprávnenosť dotknutej schémy pomoci. Rovnako účastníci konania vo veci samej ani tretie osoby nenapadli rozhodnutia Komisie v dvojmesačnej lehote stanovenej v článku 263 ZFEÚ. Za týchto podmienok, ako správne zdôrazňuje estónska vláda, musia byť rozhodnutia Komisie záväzné pre vnútroštátne súdy, aby sa zaručilo dodržanie zásady právnej istoty. [17]

29. Po týchto objasneniach týkajúcich sa dotknutej schémy pomoci a rozhodnutí Komisie je teraz potrebné analyzovať otázky položené vnútroštátnym súdom, ktoré sa týkajú, pokiaľ ide o prvú a druhú otázku, výkladu kritéria „stimulačného účinku“, ktoré je predpokladom poskytnutia štátnej pomoci v oblasti energetiky a životného prostredia. Pokiaľ ide o tretiu, štvrtú a piatu otázku, tie sa týkajú procesných aspektov súvisiacich so spoločnou existenciou rôznych schém štátnej pomoci zavedených Estónskou republikou a procesných dôsledkov neoznámenia týchto schém Komisii.

B. O prvej prejudiciálnej otázke

30. Svojou prvou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta Súdneho dvora, či je pôvodná schéma v súlade s bodom 50 usmernenia z roku 2014, ktorý stanovuje, že pomoc nemá stimulačný účinok, ak bola žiadosť príjemcu o poskytnutie pomoci predložená vnútroštátnym orgánom po začatí prác súvisiacich s projektom. Tento súd teda všeobecne žiada Súdny dvor, aby sa vyjadril k rozsahu usmernení prijatých Komisiou v prípade prípadného rozporu s rozhodnutím prijatým Komisiou v oblasti štátnej pomoci.

[16] V návrhu zákona (ELTS) v pôvodnom znení oznámenom Komisii sa v § 108 stanovilo, že „pomoc sa nevyplatí na elektrickú energiu vyrobenú novým výrobným zariadením nainštalovaným na rovnakom mieste ako náhrada za staré výrobné zariadenie, ak sa v súlade s týmto zákonom počas 12 rokov pomoc už vyplácala na elektrickú energiu vyrobenú výrobným zariadením, ktoré sa má nahradiť. Pomoc sa vyplatí na elektrickú energiu vyrobenú výrobným zariadením postaveným ako náhrada za staré výrobné zariadenie dovtedy, kým neuplynie 12 rokov od začatia výroby s pomocou pôvodného výrobného zariadenia.“

[17] Rozsudok z 9. marca 1994, TWD Textilwerke Deggendorf (C-188/92, EU:C:1994:90, bod 25).

31. Hneď na úvod pripomínam, že ako spresnil Súdny dvor najmä v rozsudku Kotnik [18], prostredníctvom aktov Komisie, akými sú usmernenia, nemožno členským štátom uložiť samostatné povinnosti, ale tieto akty len stanovujú podmienky na zabezpečenie toho, aby bola štátna pomoc zlučiteľná s vnútorným trhom, na ktoré Komisia musí v rámci svojej voľnej úvahy podľa článku 107 ods. 3 ZFEÚ prihliadnuť.

32. Komisia prijatím takýchto pravidiel správania a tým, že ich zverejnením oznámila, že ich uplatní na prípady, na ktoré sa tieto pravidlá vzťahujú, sa sama obmedzuje vo výkone voľnej úvahy a nemôže sa od týchto pravidiel odchýliť bez toho, aby bola prípadne sankcionovaná z dôvodu porušenia všeobecných právnych zásad, ako sú zásady rovnosti zaobchádzania alebo ochrany legitímnej dôvery. [19] To v praxi znamená, že ak niektorý členský štát oznámi Komisii svoj zámer poskytnúť štátnu pomoc, ktorá je v súlade s usmernením, Komisia v zásade musí tento zámer schváliť. Členské štáty si však zachovávajú možnosť oznamovať Komisii plány štátnej pomoci, ktoré nespĺňajú kritériá stanovené v tomto oznámení, a Komisia môže za mimoriadnych okolností tieto plány schváliť. [20]

33. Z vyššie uvedeného vyplýva, že Komisia si ponecháva voľnosť pri vyhlasovaní schémy pomoci, v prípade ktorej je dodržanie požiadavky stimulačného účinku zabezpečené inak ako podaním žiadosti pred začatím prác, za zlučiteľnú s vnútorným trhom. V prejednávanej veci sa Komisia s prihliadnutím na rad ďalších kritérií, ako aj na konkrétne ekonomické účinky dotknutej schémy pomoci, domnievala, že táto schéma má „stimulačný účinok“, a to bez ohľadu na to, že žiadosť príjemcu o poskytnutie pomoci môže byť podaná po začatí prác.

34. V tejto súvislosti Komisia konštatovala, že za obvyklých trhových podmienok (a bez poskytnutia štátnej pomoci) by dotknuté podniky neboli stimulované, aby vybudovali zariadenia na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov, pretože by tieto zariadenia neboli konkurencieschopné. Cieľom poskytnutej pomoci tak bolo predovšetkým kompenzovať rozdiel medzi výrobnými nákladmi a trhovou cenou v snahe stimulovať podniky, aby vybudovali takéto zariadenia. Okrem toho Komisia zdôraznila, že základným znakom dotknutej schémy pomoci je, že poskytovateľ pomoci nemá žiadnu mieru voľnej úvahy, pokiaľ ide o poskytnutie pomoci, ak žiadateľ o pomoc spĺňa zákonom stanovené podmienky. Komisia tak dospela k záveru, že táto schéma spĺňa požiadavky stimulačného účinku, a konštatovala, že bez tejto pomoci by k začatiu nových projektov týkajúcich sa energie z obnoviteľných zdrojov nedošlo v požadovanom rozsahu a s požadovanou rýchlosťou. [21]

35. Vzhľadom na už vyššie uvedené navrhujem odpovedať na prvú prejudiciálnu otázku tak, že požiadavka stimulačného účinku stanovená v bode 50 usmernenia z roku 2014 nebráni tomu, aby výrobca energie z obnoviteľných zdrojov mohol požiadať o poskytnutie štátnej pomoci po začatí prác na realizácii projektu, avšak pod podmienkou, že sú splnené všetky ostatné podmienky stanovené v rozhodnutí Komisie potvrdzujúcom zlučiteľnosť dotknutej schémy pomoci.

[18] Rozsudok z 19. júla 2016, Kotnik a i. (C-526/14, EU:C:2016:570, bod 44).

[19] Rozsudok z 19. júla 2016, Kotnik a i. (C-526/14, EU:C:2016:570, bod 40).

[20] Rozsudok z 19. júla 2016, Kotnik a i. (C-526/14, EU:C:2016:570, body 43 až 45).

[21] Pozri odôvodnenie 64 rozhodnutia z roku 2014 a odôvodnenia 62 a 63 rozhodnutia z roku 2017.

C. O druhej prejudiciálnej otázke

36. Svojou druhou otázkou sa vnútroštátny súd pýta, či je stimulačný účinok štátnej pomoci v každom prípade vylúčený, ak dôvodom na uskutočnenie investície, ktorá je podnetom na poskytnutie pomoci, bola zmena podmienok na vydanie environmentálneho povolenia, a to aj vtedy, ak by žalobkyňa pravdepodobne ukončila svoju činnosť z dôvodu sprísnenia podmienok na vydanie takéhoto povolenia.

37. Inými slovami, táto otázka sa týka existencie stimulačného účinku v prípade, keď je výmena výrobného zariadenia dôsledkom zmeny právneho rámca upravujúceho takéto investície.

38. V prvom rade poznamenávam, že uvedená otázka sa týka len jednej zo žalobkýň, a to spoločnosti Veejaam, ktorá bola v roku 2015 nútená vymeniť svoje výrobné zariadenie za nové z dôvodu zmien estónskeho zákona, ktoré už neumožňovali, aby pôvodné výrobné zariadenie účinne dodávalo elektrickú energiu.

39. Pokiaľ ide ďalej o stimulačný účinok, rozhodnutia z roku 2014 a 2017 odkazujú na bod 49 usmernenia z roku 2014, ktorý stanovuje, že pomoc v oblasti životného prostredia a energetiky možno považovať za zlučiteľnú s vnútorným trhom len vtedy, ak má stimulačný účinok.

40. Na overenie toho, či má pomoc stimulačný účinok, je potrebné porovnať na jednej strane hypotetický scenár, podľa ktorého sa pomoc podniku poskytne, s alternatívnym scenárom na strane druhej, podľa ktorého sa nevyplatí žiada pomoc. Pri vypracúvaní tohto posledného uvedeného scenára treba zohľadniť všetky objektívne skutkové okolnosti, akými sú environmentálne požiadavky, ktoré majú vplyv na ziskovosť konkrétnej výrobnej jednotky. Orgán zodpovedný za poskytnutie pomoci je teda povinný overiť dôveryhodnosť alternatívneho scenára a potvrdiť, že daná pomoc má požadovaný stimulačný účinok.

41. V tejto súvislosti poukazujem na to, že z usmernenia z roku 2014 nevyplýva, že uskutočnenie investície s cieľom prispôsobiť sa zmene podmienok na získanie environmentálneho povolenia by vo všetkých prípadoch viedlo k vylúčeniu existencie stimulačného účinku pomoci. To isté platí aj pre rozhodnutie z roku 2014, v ktorom nebol osobitne upravený prípad uvedený v druhej prejudiciálnej otázke, čiže prípad investície viazanej na splnenie prísnejších podmienok stanovených vnútroštátnym právom.

42. S výhradou nižšie uvedených pripomienok sa preto domnievam, že stimulačný účinok štátnej pomoci nemožno vylúčiť, ak sa investícia, ktorá viedla k poskytnutiu štátnej pomoci, uskutočnila z dôvodu zmeny podmienok na udelenie environmentálneho povolenia (najmä ak sa pôvodná pomoc stala nedostatočnou z dôvodu zmeny environmentálnych požiadaviek).

43. V tejto súvislosti zdôrazňujem, že vnútroštátny súd sa domnieva, že riešenie vecí samých bude závisieť od otázky, či sa má za „okamih začatia výroby“ v zmysle článku 108 ods. 3 ELTS považovať deň pôvodného začatia výroby v elektrárni, alebo či jednoduchá výmena „výrobného zariadenia“ v tej istej elektrárni umožňuje konštatovať, že došlo k novému „začatiu výroby“[22]. Odpoveď na túto otázku umožní určiť, či má Veejaam nárok na vyplatenie novej štátnej pomoci napriek tomu, že takáto pomoc sa jej už vyplácala počas obdobia 12 rokov stanoveného estónskou schémou na zariadenie pôvodne nainštalované v tej istej vodnej elektrárni, ktoré bolo vymenené za iné.

[22] Pozri bod 22 vyššie.

44. Ako však bolo uvedené v bodoch 23 až 25 vyššie, ak sa uvedená otázka týka vnútroštátneho práva a je vecou voľnej úvahy vnútroštátneho súdu, v takom prípade je tento súd povinný dodržať podmienky spojené s rozhodnutiami z rokov 2014 a 2017. V tejto súvislosti pripomínam, že vyplatenie štátnej pomoci na základe rozhodnutí z rokov 2014 a 2017 podlieha radu podmienok vrátane podmienky, že doba trvania poskytnutej pomoci musí byť obmedzená na obdobie 12 rokov.

45. Napokon treba poznamenať, že z cieľov estónskej schémy, ako ju schválila Komisia, vyplýva, že má uľahčiť vstup nových subjektov na trh s energiou z obnoviteľných zdrojov. Z rozhodnutí z rokov 2014 a 2017 nijako nevyplýva, že by cieľom tejto schémy bolo dlhodobo podporovať (alebo aspoň počas dlhšieho obdobia, než je obdobie 12 rokov, ktoré bolo stanovené touto schémou) výrobcov, ktorým už bola poskytnutá štátna pomoc na uskutočnenie investícií do energie z obnoviteľných zdrojov. Okrem rizika nadmernej náhrady by teda umožnenie, aby každá výmena zariadenia prispela k začatiu plynutia nového obdobia 12 rokov poskytovania pomoci, viedlo k tomu, že príslušné spoločnosti by dostávali dotácie automaticky a (takmer) nepretržite, čím by sa vylúčilo akékoľvek obchodné riziko. Ak by sa teda popri riziku nadmernej náhrady pripustilo, že každá výmena zariadenia by prispela k tomu, že začne plynúť nové obdobie pomoci 12 rokov, malo by to za následok to, že dotknuté podniky získavajú dotácie automaticky a (quasi) nepretržite, čím by sa odstránilo akékoľvek obchodné riziko.

46. Skutočnosť, že v prejednávanej veci došlo k nahradeniu zariadenia v dôsledku zmeny právneho rámca, ktorý upravuje takéto investície, nemá vplyv na predchádzajúce konštatovanie. Ak by sa totiž prijal prístup spoločnosti Veejaam, znamenalo by to, že poskytovanie štátnej pomoci by mohlo úplne závisieť od legislatívnej alebo regulačnej iniciatívy členských štátov bez ohľadu na rozhodovací rámec Komisie, čo by predstavovalo riešenie, ktoré by nebolo v súlade s pravidlami práva Únie v oblasti štátnej pomoci.

47. Z vyššie uvedeného vyplýva, že vnútroštátnemu súdu v zásade prináleží, aby vzhľadom na skutkové okolnosti prejednávanej veci preskúmal vierohodnosť alternatívneho scenára, ktorý uviedla Veejaam vo svojej žiadosti o poskytnutie pomoci, a najmä možnosť, že by spoločnosť ukončila svoju činnosť v prípade, že by jej nebola poskytnutá pomoc z dôvodu nových, prísnejších podmienok. V rámci tohto preskúmania je však tento súd viazaný rozhodnutiami z rokov 2014 a 2017, a najmä podmienkou týkajúcou sa obmedzenia doby trvania pomoci, ktorá je stanovená na 12 rokov.

48. Za týchto podmienok navrhujem odpovedať na druhú prejudiciálnu otázku v tom zmysle, že stimulačný účinok štátnej pomoci nie je vylúčený, ak sa investícia odôvodňujúca túto pomoc uskutočnila v dôsledku zmeny podmienok environmentálneho povolenia, najmä ak by žiadateľ ukončil svoju činnosť v prípade, že by mu štátna pomoc nebola poskytnutá z dôvodu prísnejších podmienok na udelenie povolenia, a to všetko za predpokladu, že poskytnutá pomoc spĺňa podmienky stanovené rozhodnutím Komisie, ktorým sa schvaľuje zlučiteľnosť dotknutej schémy pomoci.

D. O tretej prejudiciálnej otázke

49. Tretia otázka má objasniť, či Estónska republika zaviedla novú pomoc bez súhlasu Komisie.

50. Pripomínam, že z rozhodnutia z roku 2014, ako aj z informácií, ktoré má Súdny dvor k dispozícii, vyplýva, že Estónska republika zamýšľala zachovať pôvodnú schému do 31. decembra 2014, kedy mala nadobudnúť účinnosť nová schéma, pre ktorú je charakteristický

systém hospodárskej súťaže medzi prevádzkovateľmi, ktorý je otvorený aj výrobcom, ktorí začali vykonávať svoju činnosť po 1. marci 2013.[23] Nadobudnutie účinnosti tejto novej schémy sa však oneskorilo, v dôsledku čoho sa v Estónsku v okamihu, keď spoločnosti Veejaam a Espo v roku 2016 predložili orgánu Elering žiadosť o poskytnutie pomoci, stále uplatňovala pôvodná schéma. V rozhodnutí z roku 2017 Komisia jednak konštatovala, že vykonávanie pôvodnej schémy po 31. decembri 2014 predstavuje porušenie povinnosti „standstill“ stanovenej v článku 108 ods. 3 ZFEÚ,[24] a jednak po druhé vyhlásila zlučiteľnosť pomoci s vnútorným trhom a povolila predĺženie platnosti pôvodnej schémy pomoci do 31. decembra 2016.

51. V tejto súvislosti sa vnútroštátny súd pýta, či predĺženie uplatňovania pôvodnej schémy, ktorá sa stala „existujúcou pomocou“ vďaka schváleniu prostredníctvom rozhodnutia z roku 2014 po dátume uvedenom Komisiou, predstavuje „novú pomoc“ v zmysle článku 1 písm. c) nariadenia 2015/1589.

52. Po prvé treba poznamenať, že podľa práva Únie existuje medzi „existujúcou pomocou“ a „novou pomocou“ rozdiel tak v hmotnoprávnej, ako aj procesnej rovine. Na jednej strane sa za „existujúcu pomoc“ považuje štátne opatrenie, ktoré je jedným z piatich druhov existujúcej pomoci uvedených v článku 1 písm. b) nariadenia 2015/1589.[25] Po druhé článok 1 písm. c) tohto nariadenia definuje novú pomoc ako „akúkoľvek schému pomoci alebo individuálnu pomoc, ktorá nie je existujúcou pomocou vrátane zmien existujúcej pomoci“. Kvalifikácia opatrenia ako existujúcej pomoci alebo novej pomoci okrem toho určuje postup, ktorý Komisia použije na overenie jej zlučiteľnosti s vnútorným trhom.

53. Podľa článku 108 ods. 1 ZFEÚ môže byť existujúca pomoc právoplatne poskytnutá, pokiaľ Komisia nekonštatovala jej nezlučiteľnosť. Naproti tomu odsek 3 tohto článku vyžaduje, aby boli zámery zavedenia novej pomoci[26] oznámené Komisii a nemohli sa uskutočniť, pokiaľ sa vo veci nerozhodlo s konečnou platnosťou.[27] Na rozdiel od novej pomoci, ktorá sa považuje za „protiprávnu“, ak ju členský štát poskytne v rozpore s povinnosťou zdržať sa konania stanovenou v tomto odseku, existujúca pomoc sa musí považovať za zákonnú dovtedy, kým Komisia nezistí v rámci priebežného preskúmania stanoveného v článku 108 ods. 1 ZFEÚ jej nezlučiteľnosť s vnútorným trhom.[28]

54. Po druhé treba poznamenať, že z rozhodnutia z roku 2014 vyplýva, že Komisia povolila pôvodnú schému pomoci ako zlučiteľnú s vnútorným trhom na základe radu záväzkov prijatých Estónskou republikou vrátane záväzku obmedziť uplatňovanie tejto schémy do 31. decembra 2014.[29] V tejto súvislosti poznamenávam, že samotný vnútroštátny súd vo svojom návrhu na začatie prejudiciálneho konania konštatuje, že Estónska republika predĺžila existujúcu schému pomoci bez schválenia Komisiou, a teda v rozpore s článkom 108 ods. 3 ZFEÚ. Komisia

[23] Pozri odôvodnenia 27, 28 a 106 rozhodnutia z roku 2014.

[24] Pozri odôvodnenia 29, 31 a 96 rozhodnutia z roku 2017.

[25] V prejednávanej veci je relevantným druhom existujúcej pomoci druh pomoci definovaný v článku 1 písm. b) bode ii) tohto nariadenia.

[26] Vrátane projektov, ktorých cieľom je zmena existujúcej pomoci, keďže zmena existujúcej pomoci predstavuje novú pomoc v zmysle článku 1 písm. c) nariadenia 2015/1589.

[27] Rozsudok z 26. októbra 2016, DEI a Komisia/Alouminion tis Ellados (C-590/14 P, EU:C:2016:797, bod 45).

[28] Rozsudok z 18. novembra 2010, NDSHT/Komisia (C-322/09 P, EU:C:2010:701, bod 52).

[29] Toto stanovisko spochybňuje Elering, ktorý vykladá rozhodnutie z roku 2014 odlišne. Elering tvrdí, že pôvodná schéma nestanovila dátum skončenia platnosti a že z rozhodnutia z roku 2014 nevyplýva, že by Komisia podmienila schválenie pôvodnej schémy tým, že platnosť tejto schémy skončí 31. decembra 2014, alebo tým, že pôvodná schéma sa nahradí novou schémou. Z toho vyplýva, že Estónska republika mohla oprávnene nevykonať zmeny schválené uvedeným rozhodnutím a pokračovať v uplatňovaní pôvodnej schémy pomoci schválenej týmto rozhodnutím.

vo svojom rozhodnutí z roku 2017 tiež vyhlásila, že estónske orgány tým, že pokračovali v existujúcej schéme pomoci po 1. januári 2015, a tak umožnili novým výrobcom, aby sa do schémy zapojili, zaviedli predmetné opatrenie pomoci pred konečným rozhodnutím Komisie. [30]

55. Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora pritom platí, že povolenie Komisie poskytnúť pomoc zlučiteľnú s vnútorným trhom platí len vtedy, ak členský štát dodržiava záväzky, ktoré sa zaviazal dodržať a ktoré tvoria neoddeliteľnú súčasť schváleného opatrenia. Ak také záväzky vo vnútroštátnom práve neexistujú, v takom prípade prináleží členskému štátu, aby vhodným spôsobom zmenil svoju právnu úpravu tak, aby bol schopný dodržať záväzky, ktoré navrhuje, a zostal tak v medziach povolenia udeleného Komisiou. [31]

56. V tejto súvislosti treba uviesť, že v rozsudku DEI a Komisia/Alouminion tis Ellados (C-590/14 P, EU:C:2016:797), ktorý vnútroštátny súd napokon výslovne spomenul vo svojej tretej otázke, Súdny dvor usúdil, že dĺžka platnosti existujúcej pomoci je okolnosť takej povahy, že môže ovplyvniť posudzovanie Komisie o zlučiteľnosti tejto pomoci s vnútorným trhom. [32] Za týchto podmienok predĺženie doby platnosti existujúcej pomoci sa má považovať za zmenu existujúcej pomoci, a teda podľa článku 1 písm. c) nariadenia 2015/1589 predstavuje novú pomoc. [33]

57. Na tretiu otázku je preto potrebné odpovedať tak, že ak Komisia rozhodnutím týkajúcim sa štátnej pomoci vyhlásila za zlučiteľnú s vnútorným trhom tak existujúcu schému pomoci, ako aj jej zamýšľané zmeny, ale členský štát si nesplní svoj záväzok uplatňovať túto schému len do určitého dátumu, uplatňovanie uvedenej schémy po tomto dátume sa považuje za „novú pomoc“ v zmysle článku 1 písm. c) nariadenia 2015/1589.

E. O štvrtej a piatej prejudiciálnej otázke

58. Svojou štvrtou a piatou otázkou sa vnútroštátny súd pýta na dôsledky prípadného porušenia článku 108 ods. 3 ZFEÚ vo vzťahu k žiadostiam o poskytnutie štátnej pomoci podaným žalobkyňami v období, keď sa táto pomoc mohla považovať za protiprávnu. Tieto otázky v podstate vzniknú za predpokladu, že by sa Súdny dvor domnieval, že pôvodná schéma predstavovala v období rokov 2015 až 2017 novú, a teda protiprávnu pomoc. Vzhľadom na mnou navrhovanú odpoveď na tretiu prejudiciálnu otázku sa domnievam, že je potrebné odpovedať na štvrtú a piatu prejudiciálnu otázku.

59. Štvrtá otázka má objasniť, či Veejaam a Espo mohli využívať pomoc už od podania svojej žiadosti v roku 2016, alebo až odo dňa prijatia rozhodnutia z roku 2017. Pokiaľ ide o piatu otázku, tá sa týka osobitnej situácie spoločnosti Espo. Táto spoločnosť totiž požiadala o poskytnutie pomoci v čase, keď túto pomoc bolo možné považovať za neoprávnenú (teda v roku 2016), hoci sa na uskutočnenie investície v priebehu roka 2009 mohlo vzťahovať povolenie obsiahnuté v rozhodnutí z roku 2014.

60. Vzhľadom na ich vzájomnú prepojenosť navrhujem posúdiť tieto otázky spoločne.

[30] Pozri pododdiel 3.2 rozhodnutia z roku 2017.

[31] Rozsudok z 15. októbra 2015, Iglesias Gutiérrez a Rion Bea (C-352/14 a C-353/14, EU:C:2015:691, body 28 a 29).

[32] Rozsudok z 26. októbra 2016, DEI a Komisia/Alouminion tis Ellados (C-590/14 P, EU:C:2016:797, bod 49, ako aj citovaná judikatúra).

[33] Rozsudok z 26. októbra 2016, DEI a Komisia/Alouminion tis Ellados (C-590/14 P, EU:C:2016:797, bod 50, ako aj citovaná judikatúra).

61. Na úvod uvádzam, že Komisia sa domnieva, že štvrtá a piata otázka sú hypotetické, a teda neprípustné vzhľadom na skutočnosť, že žalobkyne nemali nárok na pomoc ani na základe pôvodnej, ani na základe novej schémy pomoci, pretože sa im pomoc už vyplácala počas obdobia 12 rokov.

62. Je síce pravda, že žalobkyne zrejme nemajú nárok na vyplatenie novej pomoci, a to najmä z dôvodu, ktorý uviedla Komisia.[34] To však nič nemení na tom, že odpoveď na otázku, či by žalobkyne mohli využívať pomoc, bude v konečnom dôsledku závisieť od výkladu určitých skutkových okolností a od výkladu estónskej schémy, čo je výlučne otázkou vnútroštátneho práva. Domnievam sa preto, že na tieto otázky treba odpovedať, pričom však zdôrazňujem, že tieto odpovede predpokladajú, že budú dodržané podmienky spojené s rozhodnutiami z rokov 2014 a 2017.

63. Pripomínam, že z kvalifikácie pôvodnej schémy ako „novej pomoci“ z dôvodu porušenia oznamovacej povinnosti stanovenej v článku 108 ods. 3 ZFEÚ vyplýva, že táto pomoc bola v rokoch 2015 až 2017 „neoprávnená“. Uvedená pomoc sa stala „existujúcou pomocou“ (a teda „oprávnenou“) až 6. decembra 2017, keď bolo rozhodnutím Komisie vyhlásené jej predĺženie za zlučiteľné s vnútorným trhom.[35]

64. Podľa ustálenej judikatúry rozhodnutie Komisie o schválení nemá za dôsledok *a posteriori* konvalidovať neoznámené opatrenia pomoci, ktoré sú v rozpore s článkom 108 ods. 3 ZFEÚ.[36] Súdny dvor tak rozhodol, že neoprávnenosť opatrenia pomoci (alebo jeho časti) z dôvodu porušenia oznamovacej povinnosti nie je ovplyvnená skutočnosťou, že uvedené opatrenie bolo konečným rozhodnutím Komisie považované za zlučiteľné so spoločným trhom.[37] Akýkoľvek iný výklad by viedol k zvýhodneniu nedodržania článku 108 ods. 3 tretej vety ZFEÚ a zbavil by ho potrebného účinku.[38] Ak by totiž v rámci plánu pomoci, či už zlučiteľnej, alebo nezlučiteľnej s vnútorným trhom, nedodržanie článku 108 ods. 3 ZFEÚ nespôsobovalo viac rizika alebo sankcií ako dodržanie tohto ustanovenia, motivácia členských štátov oznamovať pomoc a čakať na rozhodnutie týkajúce sa zlučiteľnosti by bola značne znížená, a rovnako by tak došlo aj k zníženiu rozsahu dohľadu vykonávaného Komisiou.[39]

65. Zo všetkých predchádzajúcich úvah vyplýva, že procesná nezrovnalosť pretrváva nezávisle od akejkoľvek prípadnej zlučiteľnosti pomoci s vnútorným trhom. Právo Únie teda na jednej strane vyžaduje, aby vnútroštátne súdy prijali vhodné opatrenia na účinnú nápravu účinkov neoprávnenosti, a najmä na ochranu práv jednotlivcov pred protiprávnymi konaniami vyplývajúcimi z neoprávnenosti pomoci. Okrem toho vnútroštátny súd je podľa práva Únie povinný nariadiť, aby príjemca pomoci platil z tejto pomoci úroky za obdobie neoprávnenosti.[40] Táto povinnosť vnútroštátneho súdu vyplýva zo skutočnosti, že poskytnutie pomoci v rozpore s článkom 108 ods. 3 ZFEÚ poskytuje príjemcovi tejto pomoci neoprávnenú výhodu, ktorá spočíva jednak v tom, že neplatí úroky, ktoré by platil z danej sumy pomoci, ak by si musel túto

[34] Pozri body 24 až 26 vyššie.

[35] Pozri v tomto zmysle rozsudok z 21. októbra 2003, van Calster a i. (C-261/01 a C-262/01, EU:C:2003:571, bod 56).

[36] Rozsudok z 19. marca 2015, OTP Bank (C-672/13, EU:C:2015:185, bod 76).

[37] Rozsudok z 21. októbra 2003, van Calster a i. (C-261/01 a C-262/01, EU:C:2003:571, bod 62).

[38] Rozsudok z 24. novembra 2020, Viasat Broadcasting UK (C-445/19, EU:C:2020:952, bod 21 a citovaná judikatúra).

[39] Rozsudok z 24. novembra 2020, Viasat Broadcasting UK (C-445/19, EU:C:2020:952, bod 23 a citovaná judikatúra).

[40] Rozsudok z 5. marca 2019, Eesti Pagar (C-349/17, EU:C:2019:172, bod 134 a citovaná judikatúra).

sumu požičať na trhu na obdobie do prijatia konečného rozhodnutia Komisie, a jednak v zlepšení jeho súťažného postavenia voči iným subjektom na trhu počas obdobia neoprávnenosti danej pomoci.[41]

66. Treba však poznamenať, že v prejednávanej veci nebola žalobkyniam v „období neoprávnenosti“ (v rokoch 2015 až 2017) vyplatená žiadna pomoc v súvislosti s ich žiadosťami podanými v priebehu roka 2016.[42] V dôsledku toho tieto spoločnosti nie sú povinné zaplatiť úroky zo súm, ktoré nikdy nedostali (na základe týchto žiadostí). Vzniká teda otázka, či v takom prípade môžu estónske orgány túto pomoc vyplatiť spätne s tým, že počiatočným dňom nebude dátum rozhodnutia z roku 2017, ale dátum podania žiadosti o poskytnutie pomoci v roku 2016, pokiaľ vnútroštátne právo takýto postup umožňuje.

67. Z nasledujúcich dôvodov sa domnievam, že na túto otázku treba odpovedať kladne.

68. Treba pripomenúť, že cieľom článku 108 ods. 3 ZFEÚ je zabezpečiť, aby pomoc nezlučiteľná s vnútorným trhom nebola nikdy poskytnutá a aby sa poskytovala len zlučiteľná pomoc. Tento cieľ sa tak dosiahne najprv dočasne prostredníctvom zákazu stanoveného v tomto ustanovení a následne s konečnou platnosťou prostredníctvom konečného rozhodnutia Komisie, ktoré, pokiaľ je záporné, predstavuje prekážku budúceho vykonania oznámeného zámeru pomoci.[43]

69. Ak však Komisia prijme kladné rozhodnutie a skonštatuje, že vykonávaná schéma pomoci je skutočne zlučiteľnou schémou pomoci, v takom prípade nehrozí, že by neoprávnená pomoc poškodila dotknuté osoby a narušila hospodársku súťaž, čo navyše spôsobuje, že cieľ zabrániť poskytnutiu nezlučiteľnej pomoci sledovaný článkom 108 ods. 3 ZFEÚ je nadbytočný. Potrebný účinok tohto ustanovenia by teda nebol spochybnený rozhodnutím o spätnom poskytnutí tejto pomoci.

70. Okrem toho sa domnievam, že v prejednávanej veci umožniť Estónskej republike, aby vyhovela žiadosti o vyplatenie pomoci vyhlásenej Komisiou za zlučiteľnú, a to aj za obdobie pred prijatím tohto rozhodnutia, by umožnilo zaručiť, že nedôjde k narušeniu hospodárskej súťaže na trhu; to platí najmä vzhľadom na skutočnosť, že v prejednávanej veci zrejme niektorí prevádzkovatelia naďalej dostávali pomoc počas obdobia neoprávnenosti na základe pôvodnej schémy. So zreteľom na judikatúru citovanú v bode 65 vyššie teda v zásade nie sú povinní vrátiť pomoc, ale len zaplatiť úroky z pomoci, ktorú dostali počas tohto obdobia. Neumožniť prevádzkovateľom, ktorí nedostali pomoc, aby túto pomoc nedostali spätne (na základe tej istej schémy a počas toho istého obdobia), hoci na ňu mohli mať nárok na základe rozhodnutia Komisie, ktorým sa pomoc považovala za zlučiteľnú, by však mohlo spôsobiť nerovnaké zaobchádzanie, ktoré by viedlo k narušeniu hospodárskej súťaže.

71. Pokiaľ ide napokon o situáciu spoločnosti Espo, ktorá nainštalovala výrobné zariadenie v roku 2009, avšak o dotknutú pomoc na elektrickú energiu vyrobenú týmto zariadením požiadala až v roku 2016, vnútroštátny súd by rád vedel, či skutočnosť, že táto žiadosť bola podaná v deň, na ktorý sa rozhodnutie z roku 2014 nevzťahuje, vedie k zamietnutiu jej žiadosti, hoci by táto spoločnosť mohla byť oprávnená na využitie pôvodnej schémy schválenej rozhodnutím z roku 2014. Podľa tohto súdu tak vzniká otázka, či zákaz poskytnutia pomoci stanovený v článku 108 ods. 3 ZFEÚ môže brániť takejto žiadosti, pokiaľ to vnútroštátne právo umožňuje.

41 Rozsudok z 5. marca 2019, Eesti Pagar (C-349/17, EU:C:2019:172, bod 132 a citovaná judikatúra).

42 Osobitným prípadom spoločnosti Espo, ktorá počas obdobia rokov 2015 a 2016 naďalej poberala pomoc na základe pôvodnej schémy, sa zaoberá bod 75 vyššie.

43 Rozsudok z 12. februára 2008, CELF a ministre de la Culture et de la Communication (C-199/06, EU:C:2008:79, body 47 a 48).

72. Hoci sa z vyššie uvedených dôvodov domnievam, že článok 108 ods. 3 ZFEÚ nebráni tomu, aby Estónska republika takejto žiadosti vyhovela, pokiaľ to umožňuje vnútroštátne právo, nič to nemení na tom, že vnútroštátny súd je povinný rešpektovať rozhodnutia z rokov 2014 a 2017.

73. Po prvé treba uviesť, že otázka v znení, v akom ju položil vnútroštátny súd, zrejme vychádza z predpokladu, že Espo by mala mať nárok na pomoc na inštaláciu výrobného zariadenia v roku 2009, čo zrejme v tomto prípade na základe rozhodnutí z rokov 2014 a 2017 neplatí vzhľadom na skutočnosť, že táto spoločnosť už získala pomoc stanovenú v rámci estónskej schémy na dobu maximálne 12 rokov.

74. Po druhé treba poznamenať, že Espo podľa všetkého dostávala pomoc na toto nové zariadenie od roku 2009 (dátum jeho nainštalovania) do roku 2015 (deň ukončenia maximálnej doby 12 rokov poskytovania pomoci). [44]

75. Po tretie vnútroštátnemu súdu prináleží posúdiť, v akom rozsahu musí Espo zaplatiť úroky za obdobie rokov 2014 a 2015, keďže získaná pomoc predstavovala neoprávnenú pomoc. Na rozdiel od spoločnosti Veejaam, ktorej nebola v súvislosti s jej žiadosťou z roku 2016 poskytnutá pomoc, z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že Espo čerpala pomoc v období od 1. apríla 2004 do 31. decembra 2015. V súlade s judikatúrou uvedenou v bode 65 vyššie, ak by táto spoločnosť nebola povinná vrátiť prijaté finančné prostriedky, vznikla by otázka, či by sa mali zaplatiť úroky za obdobie neoprávnenosti pomoci.

76. Vzhľadom na už vyššie uvedené navrhujem odpovedať na štvrtú a piatu otázku tak, že ak sa Komisia rozhodne nevzniesť námietky proti schéme štátnej pomoci uplatňovanej v rozpore s článkom 108 ods. 3 ZFEÚ, v takom prípade môžu osoby, ktoré majú nárok na prevádzkovú pomoc, požiadať o vyplatenie pomoci za obdobie pred rozhodnutím Komisie pod podmienkou, že vnútroštátne procesné ustanovenia takýto postup pripúšťajú, avšak za predpokladu, že sú splnené všetky ostatné podmienky uvedené v tomto rozhodnutí.

V. Návrh

77. Vzhľadom na všetky vyššie uvedené úvahy navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na prejudiciálne otázky, ktoré položil Riigikohus (Najvyšší súd, Estónsko), takto:

1. Podmienka stimulačného účinku stanovená v bode 50 usmernenia o štátnej pomoci v oblasti ochrany životného prostredia a energetiky na roky 2014 – 2020 nebráni tomu, aby výrobca energie z obnoviteľných zdrojov mohol požiadať o vyplatenie štátnej pomoci po začatí prác na realizácii projektu, avšak pod podmienkou, že sú splnené všetky ostatné podmienky uvedené v rozhodnutí Komisie, ktorým sa uznala zlučiteľnosť dotknutej schémy pomoci.

2. Stimulačný účinok štátnej pomoci nie je vylúčený, ak dôvodom na uskutočnenie investície, ktorá je podnetom na poskytnutie tejto pomoci, bola zmena podmienok na vydanie environmentálneho povolenia, najmä ak by žiadateľ ukončil svoju činnosť z dôvodu sprísnenia podmienok na vydanie takéhoto povolenia, keby nezískal štátnu pomoc, a to pod podmienkou, že poskytnutá pomoc spĺňa podmienky stanovené v rozhodnutí Komisie, ktorým sa uznala zlučiteľnosť dotknutej schémy pomoci.

[44] Pozri bod 8 vyššie.

3. Ak Komisia vyhlásila existujúcu schému pomoci, ako aj plánované zmeny rozhodnutím o štátnej pomoci za zlučiteľné s vnútorným trhom, ale členský štát si neplní svoj záväzok uplatňovať schému pomoci len do určitého rozhodného dňa, uplatňovanie tejto schémy pomoci aj po uplynutí tohto rozhodného dňa sa považuje za „novú pomoc“ v zmysle článku 1 písm. c) nariadenia Rady (EÚ) 2015/1589 z 13. júla 2015 stanovujúceho podrobné pravidlá na uplatňovanie článku 108 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

4. Ak sa Komisia rozhodne nevzniesť námietky proti schéme štátnej pomoci uplatňovanej v rozpore s článkom 108 ods. 3 ZFEÚ, v takom prípade môžu osoby, ktoré majú nárok na prevádzkovú pomoc, požiadať o vyplatenie pomoci za obdobie pred rozhodnutím Komisie pod podmienkou, že vnútroštátne procesné ustanovenia takýto postup pripúšťajú, avšak za predpokladu, že sú splnené všetky ostatné podmienky uvedené v tomto rozhodnutí.